

Φρειδερίκη Μπατσαλιά

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ¹

Στο: Περί Μεταφράσεως – Σύγχρονες Προσεγγίσεις, Εκδόσεις Κατάρτι, Αθήνα 2000, σελ. 13-22

Η μεταφραστική δραστηριότητα, κατά κοινή ομολογία, συνιστά μια επίπονη, πολυεπίπεδη και δημιουργική γλωσσική πάλη με στόχο ένα δευτερογενές κείμενο, ισοδύναμο όμως σε όλα του τα επίπεδα με το πρωτότυπο. Γι' αυτό δεν παραξενεύει ότι η μετάφραση αντιμετωπίζεται τόσο ως τέχνη, όσο και ως τεχνική, ως υψηλή αισθητική, πνευματική σύλληψη ή ως λογοτεχνική δημιουργία, αλλά και ως απλό μεταβιβάσιμο περιεχόμενο, ως λογαριθμικό σύστημα, όπως και ως κοινωνικό φαινόμενο.

Για να προσεγγίσουμε το θέμα που θέλουμε να αναπτύξουμε σήμερα, κατά πόσον δηλ. συμβάλλει η θεωρητική κατάρτιση στην εκπαίδευση μεταφραστών, θα προσπαθήσουμε να δώσουμε απαντήσεις σε κάποια σχετικά ερωτήματα, τα οποία μας διατυπώνονται ιδιαίτερα συχνά.

Ένας πρώτος κύκλος ερωτήσεων πηγάζει από την διαπίστωση, ότι ενώ εδώ και αιώνες υπάρχουν μεταφράσεις, και μάλιστα εξαιρετες, μόλις πρόσφατα εδραιώνεται μια Θεωρία της Μετάφρασης. Γιατί, λοιπόν, χρειαζόμαστε σήμερα κάποιες θεωρίες, ενώ από παλαιωτάτων ετών μπορούσαμε και πορευόμασταν άριστα και χωρίς αυτές; Βεβαίως υπήρξαν -και σαφώς θα υπάρχουν- οι μεγάλοι εκείνοι μεταφραστές που μεταλαμπαδεύουν το φως του ανθρωπίνου πνεύματος. Μια εσωτερική ανάγκη για την ερμηνεία του κόσμου και του ανθρώπου, ένα είδος πάθους προς έναν συγγραφέα ή μια εποχή τους οδήγησε στην μεταφραστική τους δραστηριότητα και συχνά αφιέρωναν και αφιερώνουν όλον τον εαυτό τους στην ενασχόληση αυτή. Διαισθητικά κινούμενοι και με πολυετή εμπειρία στον συγκεκριμένο -και γι' αυτό περιορισμένο- τομέα μπορούν και αντιμετωπίζουν τις ιδιαίτερες μεταφραστικές του προκλήσεις. Ο δικός τους αυτός προσωπικός τρόπος προσέγγισης της μετάφρασης όμως συνιστά ήδη μια έμμεση, μια λανθάνουσα μορφή θεωρίας. Αρκετοί δε μας κληροδότησαν συγκεκριμένες σκέψεις και

---

¹ Το άρθρο αυτό αποτελεί βασίζεται σε εισήγησή μου στο πλαίσιο της Ημερίδας Δημοσιοποίησης της λήξης της πιλοτικής φάσης του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Μετάφραση-Μεταφρασεολογία», που έγινε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών στις 21.6.2000

προβληματισμούς σχετικά με την φύση και την μεθοδολογία της από αυτούς ακολοθούμενης μεταφραστικής διαδικασίας, απόψεις, που αποτελούν και σήμερα πολύτιμα σημεία αναφοράς.²

Με την πάροδο του χρόνου η μετάφραση έπαψε να είναι ένα είδος απασχόλησης για τον ελεύθερο, τον ιδιωτικό χρόνο. Η ενασχόληση μετατρέπεται από περιπτωσιολογική σε επαγγελματική. Κατά συνέπεια, ο μεταφραστής σήμερα δεν έχει την πολυτέλεια να αφιερωθεί στον συγγραφέα ή την εποχή με την οποία συνδέεται ο ίδιος ιδεολογικά και ψυχικά, αλλά πρέπει να έχει εφόδια που θα του επιτρέψουν να ανταποκριθεί σε πληθώρα διαφορετικών κειμένων. Και μάλιστα σε σύντομο χρονικό διάστημα, καθώς η επαγγελματική επιβίωση δεν επιτρέπει πλέον την πολυετή ενασχόληση με ένα μόνο έργο. Έτσι η ανάγκη για κωδικοποίηση εμπειριών, για τεκμηριωμένες απόψεις γίνεται πλέον και ορατή, αλλά και επιτακτική.³

Άλλες ερωτήσεις σχετίζονται με την άποψη ότι ιδιαίτερα στα λογοτεχνικά κείμενα τα μεταφραστικά προβλήματα δεν είναι δυνατόν να κωδικοποιηθούν, ώστε να ανατρέξει κανείς στο συγκεκριμένο κεφάλαιο της όποιας θεωρίας και να το λύσει ικανοποιητικά. Μετάφραση είναι δημιουργία λόγου, κυρίως δε η λογοτεχνική. Πώς θα μπου κανόνες στη δημιουργία; Συχνά επίσης διατυπώνονται απόψεις ότι η μετάφραση είναι τέχνη, ο μεταφραστής, κατά συνέπεια, θα πρέπει να είναι ταλαντούχος συγγραφέας ή, έστω, εν δυνάμει λογοτέχνης. Αν, όμως, είναι έτσι, τότε θα έπρεπε να αναζητούν οι έχοντες συγγραφικές ικανότητες και μονάχα όσοι εξ αυτών θελήσουν να ασχοληθούν με μεταφράσεις να θητεύουν κοντά σε ήδη έμπειρους και δόκιμους μεταφραστές.⁴

Μια τρίτη ενότητα ερωτήσεων πηγάζει από την αντίληψη ότι η μετάφραση πρέπει να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά μόνον ως τέχνη και ότι τα μυστικά αυτής της τέχνης μεταβιβάζονται μόνο με την εξάσκηση. Αυτή είναι συνήθως η θέση των πρακτικών-εμπειρικών μεταφραστών, οι οποίοι αντιστέκονται προς κάθε θεωρητικοποίηση και συστηματοποίηση της μεταφραστικής δραστηριότητας. Αφού εγώ μπορώ και μεταφράζω γιατί χρειάζομαι και θεωρητική κατάρτιση για να μεταβιβάσω την δική μου εμπειρία; Κατ' αρχήν, η μετάδοση της ατομικής εμπειρίας δεν μπορεί να περιλαμβάνει την πληθώρα των εμπειριών, με τις οποίες

---

² Ενδεικτικά αναφέρουμε τα άρθρα των W. Benjamin, U.v. Wilamovitz-Moellendorf, W. Schadewaldt, W.v. Humboldt και F. Schleiermacher στο: H.J. Störig (εκδ.): *Das Problem des Übersetzens*, Darmstadt, Wiss. Buchgesellschaft 1969

³ Τα θεμέλια για την Επιστήμη της Μετάφρασης θεωρείται ότι έθεσε το 1967 ο G. Mounin, με το έργο του *Problemes theoretiques de la traduction*, Gallimard, Paris

⁴ Ιδιαίτερα για τη λογοτεχνική μετάφραση βλ. Γ. Κεντρωτής, 19---- Θεωρία και πράξη της μετάφρασης. //

οφείλει να είναι εφοδιασμένος ένας επαρκώς καταρτισμένος επαγγελματίας μεταφραστής που ξεκινά τα πρώτα του βήματα. Επίσης, επειδή καλός μαθητής είναι ο κριτικός μαθητής, ικανός δάσκαλος είναι εκείνος, ο οποίος κατέχει πέρα από τον δικό του τρόπο προσέγγισης και τα κριτήρια αξιολόγησης διαφορετικών απόψεων. Πώς αντικρούεται μια διαφορετική προσέγγιση; Το κύρος ως αυθεντία συνήθως δεν πείθει από μόνο. Και σαφώς δεν βοηθά τον μαθητή να κατανοήσει, τον υποβιβάζει σε απλό αποδέκτη θέσεων.⁵

Τέλος, μια σειρά ερωτήσεων σχετίζονται με την αναγκαιότητα θεωρητικής κατάρτισης του διδάσκοντα μετάφραση. Γιατί να απαιτείται και θεωρητική κατάρτιση εκ μέρους του διδάσκοντος; Κοινά αποδεκτό είναι ότι η ικανότητα διατύπωσης συγκεκριμένου διδακτικού στόχου και η ικανότητα εφαρμογής των για την επίτευξη αυτού του στόχου αναγκαίων μεθοδολογικών βημάτων συνιστά βασική προϋπόθεση επιτυχημένης διδασκαλίας. Η αποτελεσματική διδασκαλία της μετάφρασης βασίζεται και στις γνώσεις του διδάσκοντος για τις αρχές που διέπουν τη μεταφραστική διαδικασία, για τις επί μέρους φάσεις της, όπως και για τα πρακτικά ζητήματα, τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν επιτυχώς στην επαγγελματική πραγματικότητα. Αυτός ο προβληματισμός είναι πιο ευρύς -και κατά συνέπεια πιο γόνιμος για την διδακτική- αν δεν περιορίζεται στις ατομικές απόψεις του διδάσκοντος, αλλά αν είναι αποτέλεσμα βαθύτερου στοχασμού και ανάλυσης και άλλων απόψεων.

Όλα αυτά τα ερωτήματα, όμως, απαιτούν αφενός μια σύντομη αναφορά στα ζητήματα με τα οποία ασχολείται η Θεωρία της Μετάφρασης και αφετέρου με βάση αυτές τις διαπιστώσεις να διερευνηθούν οι δυνατότητες, αλλά και τα όριά της συμβολής της στην εκπαίδευση μεταφραστών.

Η πρώτη περίοδος θεωρητικής σκέψης για την μετάφραση έχει ως γενσιουργό αιτία ένα συγκεκριμένο προς μετάφραση κείμενο, περιστρέφεται γύρω από αυτό και καταλήγει σε αυτό.

Με τη μετάφραση της Αγίας Γραφής στη Γερμανική από τον Λούθηρο σημειώνεται σημαντικός σταθμός στη μεταφραστική σκέψη, καθώς ο Λούθηρος υποστήριξε με πάθος την αναγκαιότητα αποδέσμευσης του μεταφράσματος από την δομή του πρωτοτύπου, εγκαινιάζοντας τη δεύτερη περίοδο της μεταφραστικής σκέψης, κατά την οποία εξετάζεται

---

⁵ Ο κλάδος της Διδακτικής της Μετάφρασης αναπτύσσεται μόλις τα τελευταία χρόνια, Βλ. Φ. Μπατσαλιά /Ε. Σελλά, 1997, *Γλωσσολογική προσέγγιση στη Θεωρία και τη Διδακτική της Μετάφρασης*, Έλλην, Αθήνα

η φύση της μετάφρασης εντός των ευρύτερων πλαισίων που ορίζουν οι θεωρίες του ανθρωπίνου πνεύματος και του ανθρωπίνου λόγου, χωρίς να περιορίζονται σε μεμονωμένα κείμενα. Στόχος του μεταφραστή είναι να συναντηθεί ο συγγραφέας του πρωτοτύπου με τον αναγνώστη του μεταφράσματος. Από δύο δρόμους επιδιώκεται η επίτευξη αυτού του στόχου: είτε με την πολιτογράφηση, είτε με την διεθνοποίηση. Στην πρώτη περίπτωση, ο μεταφραστής επιχειρεί να μεταφέρει τον συγγραφέα στον κόσμο των αναγνωστών του μεταφράσματος. Στη δεύτερη περίπτωση ο μεταφραστής προσπαθεί να μεταφέρει στον αναγνώστη στο χώρο και το χρόνο του πρωτοτύπου.

Από την δεκαετία του 1960 και εξής η Θεωρία της Μετάφρασης ετсиάζει την προσοχή της στα πορίσματα της Γενικής και Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, δίνοντας έμφαση στη διερεύνηση της σπουδαιότητας και του κεντρικού ρόλου παραμέτρων των πράξεων λόγου, όπως:

- μήνυμα, νόημα και επικοινωνιακός σκοπός,
- συνθήκες, τρόποι και συμβάσεις κωδικοποίησης και αποκωδικοποίησης, καθώς και
- αντιπαραβολή υφολογικών και πραγματολογικών δεδομένων στις γλωσσικές κοινότητες των οποίων μελετώνται πρωτότυπο και μετάφρασμα.

Αν και αναπτύσσεται πλουσιότατος θεωρητικός προβληματισμός γύρω από γενικά, αλλά και ειδικά θέματα της μεταφραστικής πράξης, ο προβληματισμός σχετικά με τις αρχές και τις μεθόδους, όπως και σχετικά με τις δυνατότητες και τα όρια της διδασκαλίας της μετάφρασης είναι ακόμα και σήμερα περιορισμένος. Όλες οι θεωρίες εμπεριέχουν απόψεις και πορίσματα, τα οποία ερμηνεύουν το μεταφραστικό φαινόμενο. Ο θεωρητικά καταρτισμένος διδάσκων δεν είναι πλέον αναγκασμένος να περιοριστεί στις δικές του σχετικές απόψεις. Ο υποψήφιος μεταφραστής μπορεί να αντλήσει από την εκτενή πλέον βιβλιογραφία εκείνες τις θέσεις, που αφού τις ελέγξει στα κείμενα του δικού του ενδιαφέροντος, θα του επιτρέψουν να συγκροτήσει μια αποτελεσματική μεθοδολογία, εξοικονομώντας πολύτιμο χρόνο. Αυτή είναι και η αιτία, που όλες οι πανεπιστημιακού επιπέδου μεταφραστικές σχολές εγκατέλειψαν την εμπειρική μέθοδο της συλλογικής εκτέλεσης και διόρθωσης μεταφράσεων. Η πρακτική άσκηση είναι άρρηκτα πλέον συνδεδεμένη με την εφαρμογή θεωρητικών διαπιστώσεων, έχοντας ως στόχο να διδάξει μέθοδο με λειτουργική προοπτική και να επαληθεύσει στην πράξη την αποτελεσματικότητά της. Έτσι, ο υποψήφιος μεταφραστής και κατανοεί την πολύμορφη αυτή διαδικασία στα πολλαπλά της επίπεδα και αποκτά “τεχνικές” θα λέγαμε γνώσεις, ώστε να είναι σε θέση στο μέλλον να αντιμετωπίσει οποιοδήποτε είδος κειμένου.

Για να γίνει εμφανές το όφελος της διασύνδεσης θεωρητικής κατάρτισης και πρακτικής άσκησης, θα περιγράψουμε εν συντομία τις μεταφραστικές εκείνες διεργασίες, στις οποίες επικεντρώνει το ενδιαφέρον της η Θεωρία της Μετάφρασης, σημειώνοντας ότι οι εκάστοτε προσεγγίσεις συγκλίνουν μεν ως προς τα διερευνητέα σημεία, διαφοροποιούνται όμως ως προς τα συμπεράσματα.⁶

Μεθοδολογικά, η μεταφραστική διαδικασία μπορεί να χωριστεί σε πέντε επί μέρους στάδια, τα οποία εμείς τα ορίζουμε ως ακολούθως:

1. Κινούμενος στο επίπεδο Ιδεών της γλώσσας-πηγής, ο μεταφραστής αναλύει, ερμηνεύει και κατανοεί τις μεταφραστικές ενότητες και τον επικοινωνιακό σκοπό του πρωτοτύπου.
2. Μεταβαίνοντας στο επίπεδο Ιδεών της γλώσσας-στόχου, ο μεταφραστής προσπαθεί να επανασυλλάβει την μεταφραστική ενότητα εντός των δεδομένων της γλωσσικής εκείνης κοινότητας.
3. Ακολουθώς προβαίνει σε διασταύρωση των ιδεών, ελέγχει δηλ. πού και πόσο συμπίπτουν οι ιδέες αυτές.
4. Τώρα μόλις ο μεταφραστής περνά στην κύρια πράξη της μετάφρασης, δηλ. διερευνά το γλωσσικό σύστημα της γλώσσας-στόχου για να αποδώσει σε επίπεδο ομιλίας τον κόσμο των ιδεών.
5. Η προσωπική ικανότητα χειρισμού της γλώσσας-στόχου εκ μέρους του μεταφραστή γίνεται ορατή μόλις στο τελευταίο αυτό στάδιο, κατά το οποίο θα εναρμονίσει τις από το γλωσσικό σύστημα παρεχόμενες δυνατότητες στις λεξιλογικές, μορφοσυντακτικές και υφολογικές εκείνες συμβάσεις, που στη γλώσσα-στόχο διέπουν το συγκεκριμένο είδος κειμένου.

Θεωρούμε δηλ. την μετάφραση ως μετάβαση από το επίπεδο ομιλίας, της γλωσσικής δηλ. πράξης του πρωτοτύπου σε ένα επόμενο επίπεδο, όπου διασταυρούται, δηλ. συγκρίνεται ο λόγος μεταφραζομένης και μεταφράζουσας γλώσσας, για να καταλήξει, περνώντας από το επίπεδο του συστήματος της μεταφράζουσας γλώσσας στο επίπεδο ομιλίας αυτής.

Η επιστημονικά τεκμηριωμένη γνώση τόσο όλων αυτών των επί μέρους παραμέτρων, όσο και της μεταξύ τους σχέσης αλληλοεξάρτισης και αλληλοεπίδρασης επιτρέπουν

- στον μεν διδάσκοντα να επιλέγει κείμενα προς άσκηση, τα οποία ελεγμένα περιλαμβάνουν τις διάφορες εκφάνσεις του μεταφραστικού

---

⁶ Βλ. αναλυτικά Φ. Μπατσαλιά/Ε.Σελλά, σελ. 213-221

φαινομένου και να παρουσιάσει έστι συστηματικά και ιεραρχημένα τα μεταφραστικά προβλήματα,

- στον δε υποψήφιο ή άπειρο μεταφραστή να βασιστεί σε επιστημονικά τεκμηριωμένες θέσεις και να καταρτίσει έναν πίνακα κριτηρίων, ένα σύνολο σημείων δηλ. τα οποία, αφού εμπλέκονται στη μεταφραστική διαδικασία, θα πρέπει να τα λαμβάνει υπόψη του.

Επί πλέον, η Θεωρία της Μετάφρασης, εκτός από την διερεύνηση της μεταφραστικής διαδικασίας, την οποία προσεγγίζει είτε από κανονιστική είτε από περιγραφική σκοπιά, ασχολείται και με την μελέτη συγκεκριμένων μεταφραστικών προβλημάτων. Μελετώντας είτε μεταφράσματα, είτε εξετάζοντας αντιπαραβολικά τα γλωσσικά συστήματα μεταφραζομένης και μεταφράζουσας γλώσσας τεκμηριώνει συγκεκριμένες θέσεις για την επίτευξη ισοδυναμίας και αντιστοιχίας ή μη μεταξύ πρωτοτύπου και μεταφράσματος. Αναδεικνύει τις για τα υπό εξέταση ζεύγη γλωσσών περιοχές πιθανών παρεμβολών και ερμηνεύει τις τόσο συχνά παρατηρούμενες διαφοροποιήσεις μεταξύ πρωτογενούς και δευτερογενούς κειμένου, δίδοντας στον μελετητή την δυνατότητα να απαντήσει το καίριο ερώτημα πόσο “πιστά” ή πόσο “ελεύθερα” πρέπει να μεταφραστεί ένα συγκεκριμένο κείμενο.

Θεωρώντας ότι αυτός ο προβληματισμός έχει απασχολήσει όλους όσους έχουμε γοητευτεί από την μετάφραση, ας μου επιτραπεί να αναφερθώ λίγο πιο διεξοδικά σ’ αυτό το ζήτημα. Κάθε κείμενο εκφέρεται σε πολλαπλά επίπεδα: στο σημασιολογικό, το λεξιλογικό, το μορφο-συντακτικό, το πραγματολογικό και στο υφολογικό. Ισοδυναμία, όμως, δεν μπορούμε να πετύχουμε συνήθως σε όλα τα επίπεδα. Είτε επειδή το γλωσσικό σύστημα της γλώσσας-στόχου επιβάλλει διαφοροποίηση, είτε επειδή ο πραγματολογικός χώρος της γλώσσας-πηγής είναι αλλοιώς οργανωμένος και έτσι δεν θα γίνει αντιληπτός στη γλώσσα-στόχο. Τότε, ο μεταφραστής προβαίνει σε διαφοροποίηση σε κάποιο από τα ανωτέρω επίπεδα. Επειδή, όμως, η έννοια ‘διαφοροποίηση’, και ακόμη περισσότερο ο όρος ‘απόκλιση’ έχουν αρνητικό σημασιολογικό φορτίο, ενώ εν προκειμένω αποτελούν θετικές επιλογές, εμείς ομιλούμε για ‘μετατοπίσεις’. Επιβεβλημένες μετατοπίσεις είναι εκείνες ώστε και το νόημα του πρωτοτύπου να εκφραστεί και ο επικοινωνιακός του σκοπός να επιτευχθεί, σύμφωνα όμως με τις συμβάσεις και τις συνήθειες που διέπουν το σημασιολογικό, λεξιλογικό, μορφοσυντακτικό, πραγματολογικό και υφολογικό επίπεδο της γλώσσας-στόχου. Έτσι, ως μετατόπιση ορίζουμε κάθε φαινόμενο διολήσθησης ενός στοιχείου του πρωτοτύπου κειμένου από την αρχική του θέση σε κάποιο άλλο σημείο μια ιδεατής κοινής κλίμακας των δύο γλωσσικών συστημάτων. Κάθε δε

μη επιβεβλημένη μετατόπιση -σε όποιο γλωσσικό επίπεδο και αν εκφέρεται- συνιστά αλλοίωση, που εμποδίζει την επίτευξη ισοδυναμίας.

Διαπιστώνουμε, συνεπώς, ότι η Θεωρία της Μετάφρασης μας δίνει τα κριτήρια εκείνα, βάση των οποίων θα επιλέξουμε τον “βαθμό ελευθερίας” ώστε να παράγουμε ένα ισοδύναμο και αντίστοιχο κείμενο. Ταυτόχρονα, όμως, η εμβάθυνση τόσο του διδάσκοντα όσο και του εκπαιδευομένου μεταφραστή σε μελέτες σχετικών φαινομένων και των ερμηνειών αυτών, τον καθιστά ικανό όχι μόνο να ορίσει με σαφήνεια και το μεταφραστικό λάθος, αλλά και το μεταφραστικό αριστούργημα, ενώ ταυτόχρονα -και αυτό θεωρούμε ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό- καθίσταται ικανός να τεκμηριώσει την σχετική του άποψη, εντοπίζοντας αφ’ ενός την περιοχή εκφοράς της όποιας μετατόπισης και αξιολογώντας αφ’ ετέρου την εκάστοτε μεταφραστική επιλογή. Η αναγωγή αυτή στην Θεωρία της Μετάφρασης επιτρέπει την εμπειριστατωμένη, και γι’ αυτό θα λέγαμε την αντικειμενική αξιολόγηση, καθώς δεν υφίσταται πλέον κανένας λόγος, ο διδάσκων να καταφύγει στην ούτε επιστημονικά, αλλά ούτε και παιδαγωγικά αποδεκτή επίκληση του δικού του γλωσσικού αισθητηρίου.

Συνοψίζοντας τις σκέψεις μας αυτές, τολμούμε να ισχυριστούμε ότι η ενασχόληση με τα πορίσματα της Θεωρίας της Μετάφρασης οδηγεί στην συνειδητοποίηση και κατανόηση τόσο των πρωτευόντων και των δευτερευόντων βημάτων της μεταφραστικής πράξης. Επίσης συστηματοποιεί σχετικές εμπειρικά αποκτηθείσες γνώσεις και μεγιστοποιεί κατ’ αυτόν τον τρόπο την δυνατότητα εφαρμογής τους. Βέβαια, οφείλουμε να σημειώσουμε ότι η όποια θεωρητική κατάρτιση σαφώς δεν συνιστά εγγύηση για σωστές μεταφράσεις.

Η θεωρητική, συνεπώς, κατάρτιση είναι αναγκαία μεν, όχι όμως και επαρκής συνθήκη, η οποία συμβάλλει

- ο υποψήφιος μεταφραστής να αντιληφθεί ότι δεν αρκεί η γνώση δύο γλωσσών για να μεταφράζει σωστά,
- ο σχετικά άπειρος μεταφραστής να κατανοήσει την μεταφραστική διαδικασία και εφόσον συστηματοποιήσει τις θεωρητικές του γνώσεις, εξοπλίζεται με ένα μεθοδολογικά ελεγμένο εργαλείο ελέγχου των μεταφραστικών του επιλογών,
- ο έμπειρος μεταφραστής να παραβάλλει στις θεωρητικές απόψεις και θέσεις την δική του εμπειρία και -όπως έχει δείξει η πείρα- τεκμηριώνοντας και επιστημονικά τον τρόπο εργασίας του, εμπλουτίζεται ως προς την ευχέρεια αντιμετώπισης μεταφραστικών προκλήσεων,

- ο δε διδάσκων μετάφραση, τέλος, να αξιολογεί τις μεταφραστικές επιλογές των διδασκομένων με εννιαίο τρόπο, βασιζόμενος σε ξεκάθαρες αρχές και κριτήρια, ενώ ταυτόχρονα διαθέτει το εργαλείο που θα του επιτρέψει να διασφαλίσει την απ' όλους εκπεφρασμένη απαίτηση, τα προς άσκηση κείμενα να έχουν και αυξανόμενο βαθμό μεταφραστικής δυσκολίας, αλλά και να εμφανίζουν συστηματικά όλα εκείνα τα φαινόμενα, που συνιστούν μεταφραστικά προβλήματα.

Βιβλιογραφία

H.J. Störig (εκδ.), 1969, *Das Problem des Übersetzens*, Wiss. Buchgesellschaft, Darmstadt

G. Mounin, 1967, *Problemes theoretiques de la traduction*, Gallimard, Paris

Γ. Κεντρωτής, 19---, *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*. // // // //, Αθήνα

Φ. Μπατσαλιά / Ε. Σελλά, 1997, *Γλωσσολογική προσέγγιση στη Θεωρία και τη Διδακτική της Μετάφρασης*, Έλλην, Αθήνα